

КАРДС ПРОГРАМ ПОДРШКЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

**ПРОГРАМ РЕФОРМЕ СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ
ОБРАЗОВАЊА – ФАЗА 2**

ИЗВЕШТАЈ О АКТИВНОСТИМА

18. април 2008.

Програм реформе средњег стручног образовања-фаза 2
Пројекат финансира Европска унија преко Европске агенције за реконструкцију

Тренутна ситуација у средњем стручном образовању у Републици Србији

Увод

Друга фаза Програма реформе средњег стручног образовања завршава се ускоро, и све активности у оквиру Програма биће завршене до 16. маја 2008. године. Пројекат којим руководи Министарство просвете Републике Србије (МП) у сарадњи са Европском унијом преко Европске агенције за реконструкцију (ЕАР), реализује се од децембра 2005. године. Као и у првој фази, Програм покрива неколико кључних области, са циљем да се развију и имплементирају нове стратегије стручног образовања и обуке засноване на партнерству са привредом, стручном усавршавању запослених у образовању, новим наставним програмима прилагођеним потребама тржишта рада, обезбеђивању квалитетних обука за одрасле, сталним иновацијама у наставном процесу и савременој школској опреми и инфраструктури.

Двадесет две огледне школе су одабране да учествују у другој фази реформе из области туризма и угоститељства, обраде дрвета и „нових технологија“ у области машинства и електротехнике. Осим тога, пружа се подршка раду пет центара за континуирано образовање одраслих који су основани током прве фазе пројекта.

Пројекат се реализује кроз неколико главних компоненти:

- Развој политике и стратегије средњег стручног образовања
- Развој и имплементација наставних програма
- Развој људских ресурса
- Студијске посете и развој партнерства међу школама
- Образовање одраслих – развој центара за континуирано образовање одраслих
- Набавка опреме
- Зајам Европске инвестиционе банке (ЕИБ)

За реализацију Програма реформе средњег стручног образовања - фаза 2, Европска унија је, преко Европске агенције за реконструкцију, обезбедила око 3,2 милиона евра (уз додатних 3 милиона евра за набавку опреме). Техничку подршку Министарству просвете у овој фази реформе пружају стручњаци које је ангажовао конзорцијум на челу са немачком консултантском компанијом **GOPA mbH.**

За реформу средњег стручног образовања у Србији Европска унија је, кроз програме КАРДС 2003 и КАРДС 2005 до сада обезбедила скоро 20 милиона евра.

Компонента 1 – Политика и стратегија у области средњег стручног образовања

Влада Републике Србије усвојила је на седници одржаној 28. децембра 2006. године *Стратегију развоја средњег стручног образовања у Републици Србији* и *Стратегију развоја образовања одраслих*. Према овим стратегијама, стручно образовање и обуке требало би да буду кључни чинилац националног развоја и самим тим да одговоре на бројне захтеве, пре свега на захтеве тржишта рада. Стручно образовање би требало да формира основу за

доживотно учење и усавршавање, да буде флексибилно у погледу начина предавања и оцењивања и ефикасно у смислу омогућавања даљег напредка свим учесницима у образовању. Осим тога, реформа би требало да буде заснована на чврстој сарадњи свих релевантних партнера – Владе, социјалних партнера и родитеља, да буде кохерентна и да на најбољи начин искористи све расположиве ресурсе; да има рационалну организациону структуру и расподелу дужности и одговорности током реализације.

Истовремено, стратегије представљају важан сегмент у процесу приступања Србије Европској унији. Европска фондација за обуке (ЕТФ) сматра да усвојене стратегије развоја стручног представљају солидну основу за будући развој партнерства између образовања, привреде и тржишта рада.

Током друге фазе Програма реформе средњег стручног образовања развијени су акциони планови за спровођење усвојених стратегија и у априлу 2007. године послати Министарству просвете на разматрање и усвајање. Усвајањем ових планова, биће обезбеђене препоруке за реализацију свих активности предвиђених стратегијама, укључујући и Национални оквир квалификација, успостављање одрживих партнерстава, рационализацију мреже школа, развој финансијског плана за стручно образовање и правни оквир за спровођење свих активности.

Компонента 2 – Развој и имплементација наставних програма

У другој фази Програма реформе средњег стручног образовања развијено је 8 огледних профила који се од септембра 2007. године реализују у 44 одељења у 22 огледне школе. Два огледна профила (електротехничар телекомуникација и техничар мехатронике) су потпуно нова, док су остали (кувар, конобар, посластичар, туристички техничар, техничар примарне обраде дрвета и тапетар-декоратер) задржали старе називе, али су садржаји програма у потпуности измењени.

Нови наставни програми су резултат потреба тржишта рада за новим знањима и вештинама, као и за усавршавањем постојећих знања. У процесу развоја наставних програма коришћена је ДАКУМ анализа (техника развоја стандарда занимања и развоја наставних програма у складу са описом занимања). Стандарди занимања развијени су у сарадњи са послодавцима и запосленима из водећих компанија у три подручја рада. Развој наставних програма пратили су представници Центра за стручно и уметничко образовање у оквиру Завода за унапређивање образовања и васпитања.

Нови профили припадају „**образовању заснованом на исходима**“. На основу детаљне и свеобухватне анализе, прво је дефинисано шта ће ученици радити на својим будућим радним местима и дефинисане су компетенције које би требало да усвоје током школовања. Потом су развијени **наставни програми који имају модуларну концепцију**. Другим речима, срж наставног програма, осим стандардних предмета, представља и група модула (посебних *пакета* учења) чијим савлађивањем ученици достижу предвиђене компетенције. Суштина сваког модула је да представља заокружену целину, која у себи садржи посебне вештине, допуњене одговарајућим знањима, које директно обезбеђују постизање компетенција ученика које ће им бити неопходне на будућем радном месту.

Реализоване активности

- 8 огледних наставних програма је развијено
  - огледни програми се реализују у 44 одељења у 22 огледне школе
  - организовано је 6 обука за имплементацију нових програма, развој наставних материјала и оцењивање за око 300 учесника
  - организовано је 9 стручних обука за више од 150 наставника
  - организоване су 2 обуке за 30 просветних саветника
-

Остале активности подразумевају развој система оцењивања постигнућа ученика и наставника, праћење имплементације наставних програма, као и развој наставних материјала и стандарда занимања.

Процес праћења реализације наставних програма започет је по завршетку првог полугодишта и прелиминарни резултати показују да имплементација огледних процеса успешно напредује. Након што буде завршена анализа резултата праћења имплементације наставних програма биће спроведена ревизија и у наставне планове и програме биће унете неопходне измене.

Компонента 3 – Развој људских ресурса

У периоду од септембра 2006. до фебруара 2008. године, реализовано је 8 обука за интерне и екстерне носиоце промена са укупно 31 даном обуке за сваког учесника. Од јануара 2007. године, интерни и екстерни носиоци промена реализују „каскадне“ обуке на којима стечена знања из области стручне педагогије и дидактике, наставних метода и стручне педагогије преносе колегама из 22 огледне школе. До сад је обучено 1002 наставника - резултат који далеко превазилази очекивања, с обзиром на то да је Описом задатака, на почетку пројекта било предвиђено да се обучи 420 наставника.

Реализоване активности

- одржано **8** обука за **44** интерна и екстерна носиоца промена
- одржано **7** обука за **22** директора огледних школа
- организовано **5** обука за више службенике Министарства просвете
- **1002** наставника обучено за примену нових наставних метода
- организоване **2** обуке за директоре и наставнике **25** школа које нису у огледу

За директоре огледних школа обуке су конципиране као припрема за изазове које пред њих поставља управљање савременим стручним школама. У периоду од септембра 2006. до фебруара 2008. године одржано је 7 обука у укупном трајању од 22 дана.

Обуке намењене запосленима у Министарству просвете о развоју и управљању пројектима одржане су у периоду од маја 2007. до фебруара 2008. године. Циљ ових обука био је упознати запослене у Министарству просвете са могућностима које пружају програми и фондови Европске уније који могу бити искоришћени као инструменти за креирање и вођење политике образовања. Током пет семинара, учесници су обучени да процене потребе и развију пројектне предлоге, управљају пројектима које финансира Европска унија, као и да прате и врше евалуацију ових пројеката.

С обзиром на то да се друга фаза Програма реформе средњег стручног образовања приводи крају, у договору са Министарством просвете је одлучено да се резултати рада представе и другим школама из истих подручја рада које нису биле укључене у пројекат. Уз представљање резултата, одржани су и петодневни семинари за директоре и наставнике 25 додатних школа, како би се омогућила размена искустава и дисеминација најбољих примера из праксе.

Компонента 4 – Студијске посете и партнерства међу школама

Све активности везане за студијске посете су завршене. Посете су организоване у периоду од априла до новембра 2007. године. Активности су укључивале студијске посете за представнике Министарства просвете, запослене у огледним школама, особље центара за континуирано образовање одраслих и за одабране представнике социјалних партнера.

Посете огледних школа школама из ЕУ

Све 22 огледне школе имале су могућност да пошаљу по 8 својих представника у иностранство, на једно или два путовања у максималном трајању од једне недеље. Укупан број учесника студијских посета (директори/заменици директора и наставници) је био 166. У случајевима када су школе два пута ишле у посете, друга посета је највећим делом била фокусирана на

имплементацију наставних планова и програма, употребу нове опреме и праћење рада колега школе домаћина. Огледне школе међусобно су размењивале искуства стечена приликом посета.

Већина школа које су биле домаћини су изразиле жељу за одржавањем даљих контаката са огледним школама из Србије, потписано је и неколико уговора о сарадњи. Школе домаћини су биле веома дарежљиве и огледним школама су обезбедиле бројне материјале, а у неколико случајева школе су добиле чак и делове опреме.

Као позитивна реакција на посете, на захтев наших наставника организоване су обуке које су њихове колеге из иностранства одржале у Србији. Семинари су обухватили стручне обуке и подршку при планирању имплементације огледних програма.

Реализоване активности

- **166** представника огледних школа било је на студијским путовањима у **5** земаља Европске уније
  - **21** представник Министарства просвете учествовао је у студијским путовањима у Француску и Румунију
  - **15** представника **5** Центара за континуирано образовање одраслих било је у студијским посетама у Словенији и Мађарској
  - потписана су **3** Уговора о сарадњи између наших и школа из земаља Европске уније
-

Осим посета везаних за пертнерство међу школама, организоване су још 4 студијске посете:

Француска – систем после-средњег неуниверзитетског стручног образовања (април 2007)

7 представника Министарства просвете из Сектора за средње образовање ишло је у посету Француској, како би се упознали са француским системом после-средњег неуниверзитетског образовања.

Темишвар – реформа средњег стручног образовања у Румунији (мај 2007)

14 представника Министарства просвете било је у посети Темишвару, како би се упознали са реформом система средњег стручног образовања која је спроведена у Румунији током претходних година.

Мађарска – примери `добре праксе` стечене кроз 15-годишње искуство (јун 2007)

19 представника из пет центара за континуирано образовање одраслих, Центра за стручно и уметничко образовање и социјалних партнера је ишло у посету Мађарској, како би се упознали са примерима добре праксе стечене кроз 15-годишње искуство система мађарских центара за континуирано образовање одраслих. Посета је дала резултат у виду добрих контаката између наше делегације и представника четири центра из Бекешчабе, Кечкемета, Будимпеште и Секешфехервара.

Словенија – примери добре праксе и повезивање (новембар 2007)

10 представника из пет центара за континуирано образовање одраслих је посетило Словенију како би поново успоставили контакте и упознало се са примерима добре праксе.

Компонента 5 – Центри за континуирано образовање одраслих

Центри за континуирано образовање одраслих су формиран у оквиру прве фазе Програма реформе средњег стручног образовања. После четири године њиховог рада, евалуација спроведена крајем 2007. године указује да су резултати изненађујуће добри и да је направљен значајан помак. Ово значи да је главни циљ постављен за другу фазу Програма - да центри постану одрживи - достигнут.

У пет центара за континуирано образовање одраслих (у Зрењанину, Нишу, Београду, Бору и Крагујевцу) до данас је организовано 90 обука (преквалификација и додатних квалификација) за укупно 2057 учесника.

На националном нивоу, сви центри су добили огледни статус. Иако још увек не постоји систем акредитације и сертификације за образовање одраслих, неки од модула су сертификовани у оквиру других пројеката. Осим тога, центри су почели да се укључују у обуке које су сертификоване на нивоу Европске Уније, тако што су постали акредитоване институције за Европску лиценцу за пословне компетенције, или кроз сарадњу са компанијама које су акредитоване.

Реализоване активности

- 5 центара за континуирано образовање одраслих успешно функционише већ 4 године
  - за последње две године организовано 90 обука за 2057 полазника
  - 45 обука поднето је за акредитацију Министарству просвете
-

Центри за континуирано образовање одраслих су припремили акционе планове, обуке и модуле за улазак у огледни статус са обукама на националном нивоу. Центри су се пријавили за укупно 45 обука, а процес акредитације је још увек у току.

Имајући у виду да постојећих пет центара не покривају све регионе у Србији, у Акционом плану за спровођење Стратегије развоја образовања одраслих, предвиђено је оснивање три нова центра за континуирано образовање одраслих, како би се осигурала боља покривеност образовања одраслих у Србији. Након што Акциони план буде усвојен, припреме на формирању три нова центра могу да почну.

Компонента 6 – Управљање Фондом за иновације Министарства просвете

Фонд за иновације је пружио могућност директног укључивања већег броја актера (средњих стручних школа, универзитета, Привредне коморе, синдиката, локалних власти, невладиних организација и других јавних институција које се, у оквиру својих задужења, баве стручним образовањем, као и питањима образовања одраслих) на свим нивоима у реформи средњег стручног образовања. *Иновација*, у овом случају, значи побољшање и развој рада везаног за образовање у школама, како у дидактичном, тако и у педагошком смислу. Због тога је Програм реформе средњег стручног образовања подржао иновативне пројекте из различитих тематских области: идентификација потреба за обукама, успостављање стандарда знања и вештина, дефинисање кључних вештина, развој програма обука за одрасле, укључивање социјалних партнера и компанија у развој и спровођење Програма реформе средњег стручног образовања (укључујући рад на пракси и обуке у компанијама), успостављање нових веза између интересних група на регионалном и националном нивоу и многе друге.

у периоду од јануара 2005. до маја 2006. године, у оквиру Фонда за иновације је реализовано укупно 37 пројеката. Више од 1600 наставника и директора школа, 350 представника социјалних партнера, 2000 ученика и 300 запослених и незапослених лица директно је обучено кроз пројекте; развијено је око 600 нових модула и наставних јединица; развијен је велики број приручника за обуке, успостављене су школске мреже и базе података; успостављена је сарадња између локалних пружалаца обука и социјалних партнера.

Фонд за иновације је показао да заједница окупљена око средњег стручног образовања у Србији и интересне групе имају добар потенцијал за идентификовање и спровођење развојних пројеката. Они су у стању да пружају подршку реформским активностима на локалном и школском нивоу. На тај начин јача се не само понуда средњег стручног образовања на локалном нивоу, већ и социјално партнерство и сарадња између других образовних институција. Резултати пројеката могу се користити и даље, а неки од њих се већ користе у образовном систему (у септембру 2006. године, ученици су могли да упишу један од профила развијених у оквиру једног од пројеката Фонда за иновације).

Кроз Фонд за иновације, широк спектар институција и појединаца је прошао обуке за развијање и спровођења пројеката, као и пружања могућности да се на овај начин финансирају потребне акције, коришћењем фондова на локалном, регионалном, националном, чак и на међународном нивоу.

Реализоване активности

- у оквиру Фонда за иновације реализовано је 37 пројеката
  - у оквиру пројеката је обучено 1600 наставника и директора и више од 2000 ученика
  - развијено је више од 600 нових модула и наставних јединица
  - за реализацију пројеката школе су добиле укупно 1.029.456 евра
-

Компонента 7 – Набавка опреме и наставних средстава

У оквиру Програма реформе средњег стручног образовања обезбеђена су 3 милиона евра за набавку савремене опреме и наставних средстава за огледне школе. Око два милиона евра од укупне суме је издвојено за набавку рачунарске опреме за 98 средњих школа, а један милион евра је издвојен за набавку стручне опреме, неопходне за реализацију огледних наставних планова и програма у 22 огледне школе које су укључене у другу фазу Програма реформе средњег стручног образовања.

Приликом анализе потреба за опремом у стручним школама, узето је у обзир да је компјутерско описмењавање ученика један од приоритета образовања. Министарство просвете се сложило да се, осим огледним школама, рачунарска опрема набави и за друге школе у оквиру предвиђеног буџета. На основу попуњених упитника одабрано је 98 школа које ће добити рачунарска опрему (укључујући умрежену рачунарску лабораторију за ученике, лаптопове, фотокопир апарате, пројекторе итд.) у вредности од око 20.000 евра по школи.

Осим рачунарске опреме, 22 огледне школе које су директно укључене у другу фазу Програма реформе средњег стручног образовања, добиле су савремену стручну опрему која им омогућава реализацију наставе по новим, огледним наставним програмима.

Са 2000 нових компјутера, средње стручне школе у Србији су се приближиле модерним образовним стандардима. Поређења ради – у школама у развијеним европским земљама, један компјутер користи 9 ученика (у Данској и Великој Британији, чији су образовни системи међу најбољима на свету један рачунар деле 2 ђака), док се код нас на једном рачунару обучава чак 50 ученика. **Испоруком нове опреме у ових 98 школа тај број је смањен на 25 ученика.**

Компонента 8 – Зајам Европске инвестиционе банке за побољшање стања школа

У мају 2005. године Европска инвестициона банка и Република Србија потписале су споразум о зајму за пројекат побољшања стања школа вредан 25 милиона евра. У оквиру споразума предвиђена је изградња 8 нових школа (у Суботици, Новом Саду, Старој Пазови, Земуну, Смедереву, Краљеву, Новом Пазару и Врању) и реконструкција још четири школе. Активности у оквиру пројекта укључују консултантски рад на изради архитектонских решења, техничку контролу консултантског рада, надзор грађевинских радова; грађевинске радове, набавку намештаја и опреме. Радови на свим локацијама су у току.